

Fulls de la **R**evista

Il·lustracions d'Ignasi Esteve

Per què llegir els clàssics? Quins clàssics?

Mariàngela Vilallonga

El mes de desembre de 1992 es va publicar al nostre país en versió castellana un assaig d'Italo Calvino, que havia aparegut l'any anterior a Itàlia. Es tracta d'un dels textos inèdits que Calvino havia deixat, en morir l'any 1985. El títol del llibre, *Por qué leer los clásicos*, assenyalava només un dels aspectes de tota la riquesa que trobem en el seu interior: la tria justificada de les lectures personals de Calvino, precedida per una introducció exhaustiva sobre les possibles definicions de «clàssic» i les raons per llegir-los. Amb els següents mots, Calvino resumia simplement així el seu discurs articulat en catorze punts: «La única razón que se puede aducir es que leer los clásicos es mejor que no leer los clásicos».

L'aparició d'aquest text posava novament d'actualitat una vella qüestió, sobre la qual ja se n'havia escrit molt, i ha fet tornar a omplir pàgines i pàgines de revistes de lletres i suplement literaris de diaris. Una de les darreres, a «L'Espresso» del 7 de gener de 1994, la signava Umberto Eco, el qual sintetitzava d'aquesta manera la seva reflexió sobre la utilitat de la lectura dels clàssics: «Avrebbe semplicemente conosciuto un uomo che valeva la pena di conoscere. A questo serve la lettura dei classici».

Nosaltres avui volem afegir més pàgines a les moltes que ja ha generat aquesta interrogació. És per això que hem demanat a quatre escriptors gironins que ens ofereixin la seva pròpia justificació a la qüestió plantejada per Calvino, i que ens convidin a la seva tria personal, amb el benentès que l'espai del qual disposem és prou reduït.

El llibre de Calvino és certament una invitació a la lectura, des d'Homer fins a Pavese, aturant-nos en Ovidi, Plini, Tirant lo Blanc o Pasternak. En les respostes que segueixen hi ha també propostes plaents, lúcides reflexions, plantejaments diversos i algunes coincidències. Potser perquè la tria de la tria ja les pressuposava.

Com que qui signa aquestes línies de presentació pertany a «l'estol dels professors» (en paraules de Comadira) i s'entesta a mantenir viva una llengua de les mal dites mortes, per deformació professional però també per devoció personal, no pot deixar passar l'oportunitat de suggerir la lectura dels clàssics llatins i grecs. Amb tot, ho vol fer, com acostuma, amb paraules d'altri, precisament d'un il·lustre escriptor d'una època, el Renaixement, que experimentà com cap altra un profund retorn als clàssics, un període de floriment de la llengua llatina.

Em deixin reproduir aquí, doncs, uns mots dels molts que podríem adduir, de Leon Battista Alberti, l'humanista italià del segle XV i fundador de l'arquitectura moderna, en els quals fa un abrandat elogi dels clàssics grecs i llatins: «No hi ha combinació de veus i de cants que sigui tan suau i concordant que pugui arribar a igualar-se amb l'esplendidesa i l'elegància d'un vers d'Homer, de Virgili o de qualsevol dels altres poetes òptims. No hi ha cap lloc que sigui ni tan delitós, ni tan florit com amena i agradable és la paraula de Demòstenes, o de Ciceró, o de Livi, o de Xenofont o dels altres agradables i perfectíssims oradors».

Els proposo que experimentin la seducció no solament dels clàssics, sinó també de les reflexions sobre els clàssics que segueixen, pel pur plaer de ser seduïts amb l'art de la paraula.

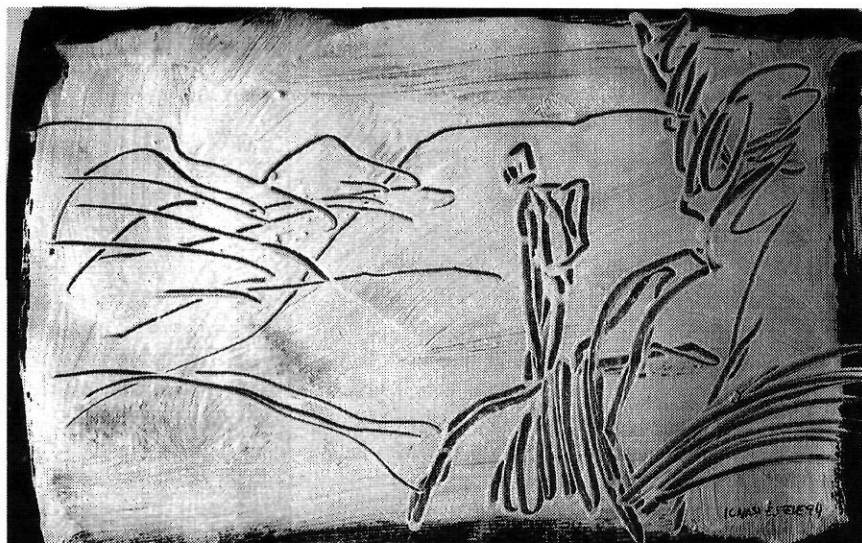
Manuel Castaño

EL REBUIG I L'ESPERANÇA

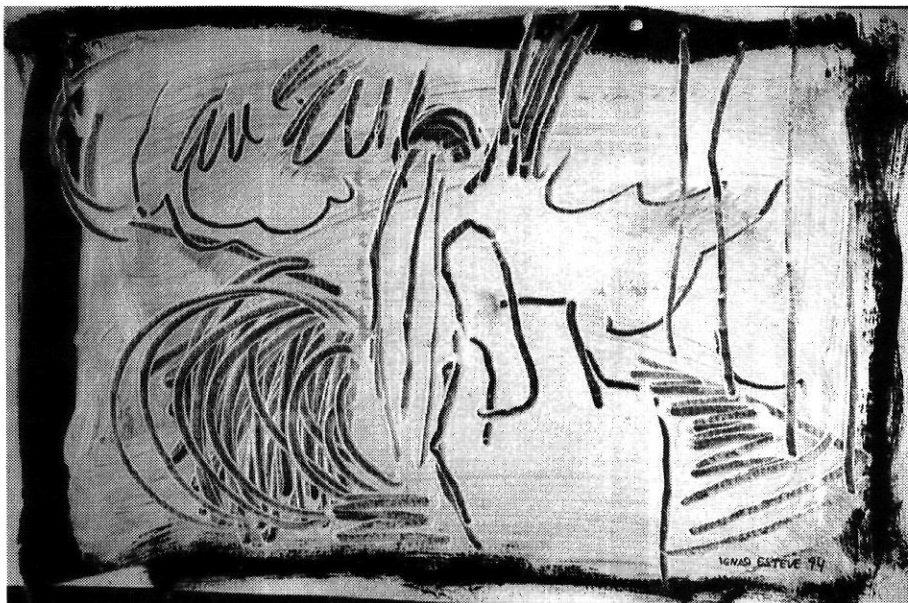
Qualsevol que segueixi les novetats literàries de la temporada, que estigui atent a les opinions crítiques, que freqüentment converses sobre el que es porta o sobre el que s'imposa, tard o d'hora –si és que el seu interès per la literatura no està condicionat per imperatius professionals– acaba fent-se, fins i tot en públic, aquesta pregunta: per què no llegir els clàssics? Pregunta que és l'última d'una llarga sèrie d'interrogants que, per la impolidesa que impliquen, se solen fer en la intimitat: com és que hi ha celebritats que ignoren la sintaxi? com és que autors d'imatge pública interessant són incapaços de despertar cap interès pel que escriuen? com és que un temps tan convuls com el nostre no és suficient a despertar un mínim de reflexió i un punt de tensió creativa?... O sigui: els clàssics com a refugi. Perquè

llegir els clàssics significa principalment estar-se de romanços, i això implica alhora un rebuig i una esperança. És un rebuig de la novetat, en la convicció que qualsevol proposta que el mercat ofereixi no serà suficient a captivar-nos, no tindrà prou valor perquè abandonem el recer on retem culte als nostres immortals. Convençut que la vida és massa breu per les dimensions de l'art, l'home de seny és avar de temps, i tem dilapidar en el soroll i la fúria dels diletants les hores que li han estat donades. És també, paradoxalment –incapaços d'assolir cap certesa, totes les nostres reflexions estan abocades a la paradoxa–, una esperança, perquè les èpoques més consistents de la història de la creació han estat les que apareixen vinculades a una recuperació dels ensenyaments dels mestres antics, a una represa del que va ser i va caducar, fins i tot si es comença amb una imitació entusiasta despreocupada de tota originalitat. No hi ha avantguarda que no s'endugui el vent, mentre que les ruïnes de l'Hèl·lade encara es poden evocar

de lluny amb un crit d'alegria. Aquesta esperança i aquell rebuig són, no cal dir-ho, el fruit d'un temps de desorientació, i sobretot d'inseguretat. Què busca el lector de clàssics? Uns fonaments més sòlids, per fer més alta i més forta la casa. Encara que no ho digui, encara que potser ho ignori, el que s'aparta del que està de moda, de la modernitat, i explora el que no necessita estar de moda per ser valuós, tot el que, així ho creu, durarà per sempre, vol que en el seu temps, perquè valgui la pena viure'l, hi hagi creadors que li donin sentit; per això abomina una cultura instal·lada en la crisi. No és una nostàlgia de les troballes d'altres segles sinó una ambició de plenitud. O sigui, no les creacions dels clàssics com a model, sinó els clàssics com a model de creació.

Tanmateix, per més que en reclami i en proclamí la validesa, la freqüentació dels clàssics és una pràctica solitària. En aquest cas l'automedicació és l'únic mètode vàlid. Tot bon lector té a la memòria autors, obres, passatges que voldria proposar a la consideració universal com a exemples imprescriptibles, en els quals hauria de fundar-se tota obra que vulgui perdurar, tot i complaure's també en l'exemplar estrany, d'una raresa irrepetible. En la mesura en què una cultura és un procés de conquesta, d'incorporació de novetats, d'assimilació d'exotismes, que acaba en una frontera més enllà de la qual campen els bàrbars, l'àmbit primer d'exploració és el dels que han fabricat la pròpia llengua –probablement una immersió en l'incomensurable Lull o en les procel·loses Cròniques faria més bé a la indigent prosa catalana, massa alimentada de traduccions de i a altres llengües, que planar en cerca de la gratuïtat– a fi d'entendre quin és el sistema en què ens movem. I, tot seguit, no sabrem res de nosaltres sense entendre que parlem un dialecte del llatí, i que, per exemple, encara estímem segons les pautes dels poetes lírics romans. Súbdits deseparats d'aquell imperi, hem de recordar que el pensament va néixer a Grècia i que la seva conclusió més important, la llibertat, encara ens hi remet, i emparats per un altre que no és d'aquest món, l'antologia de tots els gèneres que és la Bíblia és inevitable per assimilar la història de poder i de glòria, d'errors i de misèria que hi ha darrere nostre.

Narcís Comadira

CAL LLEGIR ELS CLÀSSICS?

Quan li vaig fer la pregunta, em va mirar i, indignat, va respondre:

«Doncs no, d'entrada no. No cal llegir els clàssics. No cal llegir res. Tots sabem que el món és ple de persones importants, riques, desvetllades i felices que no n'han llegit mai cap de clàssic. Que no han llegit pràcticament mai res. És a dir, que no cal. Perquè és clar que en aquest món el que vol la gent és ser rica i feliç i important. Desvetllats tan els és. I, si és possible, ser ben plantat i atractiu. Estar bo, vaja. I per tot això llegir és ben inútil. És millor fer esport i espavilar-se en la vida. La lectura, ni que sigui la dels clàssics, no serveix per a res més que per perpetuar la casta dels desgraciats, dels ningú, dels paràsits socials que es deixen entabanar per la glòria suposada dels qui han escrit i dels qui escriuen, que s'emmirallen en els qui han escrit i escriuen per tal d'acabar escrivint ells mateixos. Vols més inutilitat?»

Una bèstia monstruosa que s'alimenta d'ella mateixa incansablement, voraçment: això és la

literatura. Una follia que promet saviesa i immortalitat als incauts que s'hi consagren i que no els dona més que insatisfacció, que tortura.

És hora de desmitificar la literatura, l'escriure i el llegir. És hora d'acabar amb la hipocresia bàsica de la nostra societat i del nostre temps. Escriure i llegir no serveix per a res. No cal llegir, doncs, els clàssics.

Hi ha qui diu –són els més perillosos– que s'ho passa bé escrivint o llegint. Que s'hi diverteix. Desconfia'n. Escriu o llegeix per fugir de la vida. Per distreure's, per escapar-se'n.

Més respecte ens han de fer aquells qui confessen que hi pateixen molt, escrivint, que llegir els costa horrorosament i, malgrat això, ho fan. Tinguem-los pietat i ajudem-los perquè aquest sofriment els fa mínimament solidaris amb el sofriment real de la vida. Estan en el bon camí per canviar de sofriment, per deixar d'escriure, per deixar de llegir i, finalment, viure.

Hi ha qui diu que llegeix per plaer. Potser sí. S'han fet moltes bestieses per plaer, sobretot els ministres anglesos. De fet, en el nostre món, el plaer ho justifica tot. Potser fins i tot justifica llegir els clàssics. Sempre n'hi haurà de viciosos. Però és millor no fer-ne propaganda dels vicis. Prou que es difonen sols. No, no cal predicar als joves que llegeixin els clàssics. Els anormals, els tarats, els qui siguin carn de solitud, els incapaços, els impotents sexuals i sentimentals prou que els descobriren i els llegiran i –ai– no pas per això estimaran més, tremparan més, no pas per això seran més feliços.

I aprendre? Oh, sí, aprendre! Hi ha l'estol dels professors. Esqueixen un vers d'un poema i amb les pinces del seu orgull en separen un espondeu o un dàctil, el pelen, el llepen, se l'empassen i defequen pàgines i pàgines d'inutilitats –això sí, sempre rigoroses, competents i honestes, no faltaria més. Aprendre! I aquells qui es creuen qui sap què perquè han llegit sencer un clàssic –o fins i tot l'han traduït–, un clàssic que, posem per cas, passa per ser un dels més grans coneixedors de les passions del cor humà, i ells, no obstant, es comporten com perfectes estaquirotos... Aprendre! I els qui de debò